

Pääkirjoitus

Vaatteiden tanssia ja muotoilun kuluttamisen tutkimusta

Outi Uusitalo

Kulutustutkimus.Nyt -lehden numero 1-2/2022 tarjoaa uudenlaisia ja kiinnostavia näkökulmia muotoilun kuluttamisen tutkimukseen sekä kuluttajan ja vaatteiden yhteistoimijuuteen väylänä kohti kestävyyttä.

Kulutusesineiden muotoilun tärkeys on tunnistettu niin yhteiskunnan, yritysten kuin kuluttajienkin piirissä. Onnistunut muotoilu palvelee kuluttajaa tehden tuotteen käytöstä sujuvaa, miellyttävää ja turvallista. Suomalainen muotoiluosaaminen on tuottanut kunnioitettavan määrän klassikoiksi muodostuneita esineitä ja brändejä, kuten Artek, Marimekko, Iittala, Fiskars. Vuosien saatossa käsitys muotoilusta on laajentunut, ja muotoilun merkitys ulottuu yksittäisen esineen esteettisestä miellyttävyydestä ja toiminnallisuudesta laajempiin, aineettomia elementtejä sisältäviin kokonaisuuksiin, kuten palveluihin. Muotoilijoiden tehtäväkenttä kattaa fyysisen esineen lisäksi muotoiltavan kohteen sosiaalisen ulottuvuuden sekä kulutuskokemuksen miellyttävyyden. Muotoilun kulutus on tärkeä tutkimuskohde, joka laajentaa perspektiiviämme kohti tuotteiden ja palveluiden käytön, käyttötapojen ja kulutuksen syvällisempää ymmärtämistä. Muotoilun käyttäjän, käyttötapojen sekä muotoilijan välisen ymmärryksen lisääminen edellyttää uudenlaisten tutkimusmenetelmien ja lähestymistapojen hyödyntämistä.

Artikkelissaan "Ruumiillinen kokemus ja kuluttaminen: Grounded Theory muotoilun kuluttamisen tutkimuksessa" Piia Ryttilähti ja Kaarina Määttä laajentavat muotoilun tutkimuksen näkökulmaa perinteisestä esteettisestä ja funktionaalisesta ajattelusta muotoilun kuluttamisen tutkimiseen. Kirjoittajat kuvaavat aineistolähtöisen tarkastelutavan, Grounded Theory -menetelmän soveltuvuutta muotoilun kuluttamisen tutkimukseen. Heidän mukaansa muotoilun kuluttamista selittävän teorian avulla pyritään ymmärtämään tuotteiden ja palveluiden kulutusta ruumiillisina käyttökokemuksina ja prosesseina. Muotoilijoilla on koulutuksen ja ammatin harjoittamisen kautta hiottuja ja kehittyneitä taitoja, mutta muotoilua ei nähdä ainoastaan ammattilaisen toimintana, vaan kaikilla ihmisillä nähdään olevan kyky muotoilla. Muotoilun kuluttamisen ruumiillisuus ilmenee artikkelin mukaan

vahvoinkin ruumiillisina kokemuksina. Vapaa-ajan ulkoilma-aktiviteetteihin liittyneessä tutkimuksessa ne ilmenivät esimerkiksi moniaistisina luontokokemuksina ja jopa hengissä selviytymisen tilanteiden kokemisena. Ryttilähti ja Määttä esittävät, että Grounded Theory -menetelmän hyödyntäminen edistää sekä muotoilun kuluttamisen ilmiön ymmärtämistä että teorian rakentamista tulevaisuudessa.

Vaatteiden tuotannosta ja kulutuksesta on muodostunut valtava kestävyysongelma. Muotiteollisuuden tuotantotapojen ja jakeluketjujen muutokset, vaatteiden edulliset hinnat, kuluttajien tulojen ja elintason nousu sekä muodin nopeutuneet syklit ovat johtaneet vaatteiden vastuuttomaan valmistamiseen ja ylikuluttamiseen. Vaatteet ovat monilla tavoilla tärkeitä kuluttajille, mutta tekstiilien valmistustavat ja käytöstä poistettujen vaatteiden suuret määrät muodostavat mittavan ongelman. Kuluttajan ja vaatteen yhteiselo vaatii uudenlaista tarkastelua, lineaarisesta kulutusmallista on pyrittävä kiertotalouteen ja uusien vaatteiden valmistuksen tahtia on hillittävä. Eri tieteenalojen tutkijoilla on mittava tehtävä luoda tietoa pohjaksi ohjata vaatteiden tuotantotapoja ja kulutusta uusille reiteille.

Artikkelissaan ”Kuluttajan ja vaatteen jaettu toimijuus tanssina kestävyteen” Henna Kettunen, Anna Kouhia ja Minna Autio käsittelevät vaatteiden kulutusta kuluttajan ja vaatteen yhteistoimijuuden valossa. Artikkelin hyödyntää uusmaterialismin viitekehystä ja opiskelijoiden kirjoittamista oman vaatekaapin sisältöä kuvaavista ja vaatesuhdetta pohtivista kirjoituksista koostuvaa empiiristä aineistoa. Kirjoittajien esittämä ”toimijuuden tanssin” ajatus havainnollistaa kehollisia ja erilaisten tunteiden sävyttämiä kohtaamisia kuluttajan ja vaatteen välillä. Mielenkiintoinen löydös on, että nämä kohtaamiset (vaatteiden käyttötilanteet) ovat vuorovaikutteisia, ja niissä osapuolet määrittävät toistensa toimijuutta kohdatessaan ennalta arvaamattomia tilanteita ja muutoksia. Vaatteiden kulutus on monimuotoista ja kiertokulun omaista, vaatteita hankitaan ja hävitetään, niihin muodostuu eri suuntaisia tunnekokemuksia, niitä kohdellaan joko lempeästi tai niitä hylätään. Tutkimus tunnistaa vaatteiden kulutuksessa kriittisiä hetkiä, jotka voivat toimia avaimina kestävästi vaatteiden kulutuksen edistämiseksi.

Tässä numerossa julkaistaan myös kolme väitöskirjalektiota: Milja Pollarin lektio ”Perusopetuksen kestävästi ruokakasvatuksen rooli ruokahävikkiä vähentämässä”, Lilli Sihvosen lektio ”Kimble-lautapelin kestävästi tuotesuhde – Kulttuurituotteiden uustuotantoprosessit” sekä Ulla-Maija Sutisen lektio ”Sosiokulttuurinen näkökulma sosiaaliseen markkinointiin - Ruokahävikkiä vähentämässä”.

Mari Niva nimitettiin kuluttajatutkimuksen professorin tehtävään keväällä 2022 ja tässä numerossa julkaistaan uuden professorin juhlaluento ”Kestävästi kulutus on yhteinen asia”.

Visa Heinonen ja Mika Pantzar ovat arvioineet Minna Sarantola-Weissin kirjan ”Me halusimme kaiken. 1980-luvun historiaa”. Siltala. 2022. 316 s.

Allekirjoittaneen päätoimittajakausi Kulutustutkimus.Nyt -lehdessä alkoi vuonna 2011. On ollut arvokas ja antoisa kokemus pitää yllä ja kehittää kaikille saatavilla olevaa tiedelehteä. Kulutustutkimus monialaisena tutkimuskenttänä mahdollistaa runsaan ja rikkaan sisällön tarjoamisen lukijoille. Lehti saavuttaa lukijakuntaansa ennen kaikkea kotimaisilla kielillä, siten avaamme ja luomme kulutustutkimuksen sanastoa suomen kieleen ja rikastutamme kieltämme. Lehden työ jatkuu ja uusiakin suuntia kenties avautuu, kun ohjaksiin tarttuvat seuraavaksi Hanna-Leipämaa-Leskinen ja Elina Närvänen.

Kannustamme kulutustutkimuksen eri näkökulmia edustavia tutkijoita tarjoamaan artikkelikäsitkirjoituksiaan arvioitavaksi osoitteessa journal.fi/kulutustutkimus.

Toivottavasti viihdytte Kulutustutkimus.Nyt-lehden parissa!

Päätoimittaja

Outi Uusitalo